

BODA JÓZSEF

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – EBESZ (Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE) szerepe a szovjet utódállamok demokratizálási folyamatában

Organization for Security and
Co-operation in Europe

Bevezetés

A jogelőd szervezet, az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia (EBEK) megalapítása 1975-re tehető. Célja az volt, hogy a Helsinkii záróokmány értelmében alkalmi fórumot teremtsenek a többoldalú, de főképp a kelet-nyugati párbeszédnek.

Majd a hidegháború lezárásával, 1990 novemberében az államfők második, párizsi csúcstalálkozójával minőségi szintet lépett, és az ott hozott döntések nyomán számos helyszíni műveletet és testületet hoztak létre, rekordidő alatt. Az EBK, amely konferenciaként indult, 1995. január 1-jén teljes jogú szervezetté vált.

Megkezdődött a szervezet átalakításának és intézményesítésének folyamata, hogy megfeleljen az új Európa kihívásainak. De hamar világossá vált, hogy a konfrontáció nem a múlt, mivel véres konfliktusok törtek ki a különböző régiókban.

Az 1994 decemberi budapesti csúcstalálkozón az intézményesítési folyamatot az EBK átnevezése Európai Biztonsági és Együttműködési

Boda József: Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – EBESZ (Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE) szerepe a szovjet utódállamok demokratizálási folyamatában

Szervezetté zárta, mellyel az EBK-ből teljes jogú nemzetközi szervezet alakult.

Az 1990-es évek során az EBK/EBESZ számos intézményt és helyszíni missziót hozott létre azzal a céllal, hogy segítsen a térség konfliktusainak megelőzésében, megoldásában és az azt követő rehabilitációban.

Az EBESZ az ENSZ Alapokmánya VIII. fejezete által meghatározott regionális szervezet. A világ legnagyobb biztonsági szervezete. Jelenleg 57 teljes jogú taggal rendelkezik, és 11 ország megfigyelőként vesz részt a munkájában. Székhelye Bécsben van. Hivatalos nyelvei: angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz.

2. számú kép

Az EBK részt vevő államainak államfői csoportképe a párizsi csúcstalálkozón, 1990. november 19.¹⁴

¹⁴ Az 1990-es évek Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet.
Letöltés ideje: 2026.02.17.

Az EBESZ volt szovjetunióbeli (posztszovjet térségbeli) missziói kulcsfontosságúak voltak a konfliktuskezelés, az emberi jogok megfigyelése és a hidegháborút követő választási megfigyelés szempontjából. Ezek a helyszíni missziók, amelyek olyan országokban működtek, mint Grúzia, Moldova és Észtország, a konfliktusok megelőzésére, a demokratikus átmenet támogatására és a hosszútávú stabilitás előmozdítására összpontosítottak.

Az EBESZ legfontosabb missziói és kezdeményezései a volt Szovjetunióban a következők:

- Grúzia (ma Georgia) (1992–2009): Figyelemmel kísérte a tűzszüneteket, vizsgálta az incidenseket, és támogatta a tárgyalásokat konfliktusokban, különösen Dél-Oszétiában.
- Moldova (1993–, jelenleg is tart): A transznisztriai régió politikai rendezésére összpontosított, az 5+2-es tárgyalási formátumot népszerűsítve.
- Észtország (1993–2001): Foglalkozott a nem észt állampolgárokkal és az etnikai feszültségekkel kapcsolatos kérdésekkel.
- Ukrajna (2014–2022): A Különleges Megfigyelő Misszió (SMM) megfigyelte a biztonsági helyzetet, megbízatása a 2022-es orosz invázió után lejárt.
- Közép-Ázsia: Különböző helyszíni irodák, például Tádzsikisztánban, Üzbegisztánban és Kirgizisztánban, támogatást nyújtottak a biztonsági szektor reformjához, az emberi jogok védelméhez és a határigazgatáshoz.

Ezek a missziók a korai figyelmeztetés „hibaelhárító” eszközeiként működtek, bár hatékonyságukat gyakran korlátozta a részt vevő államok politikai akarata. Míg Oroszország kezdetben nagyra értékelte az EBESZ-t a konszenzuson alapuló biztonsági keretrendszere miatt, a növekvő geopolitikai feszültségek – különösen 2014 után – fokozott korlátozásokhoz vezettek ezekre a terepi műveletekre vonatkozóan.

Boda József: Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – EBESZ (Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE) szerepe a szovjet utódállamok demokratizálási folyamatában

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) aktív jelenlétet tart fenn továbbra is mind az öt közép-ázsiai államban – Kazahsztánban, Kirgizisztánban, Tádzsikisztánban, Türkmenisztánban és Üzbegisztánban – a biztonság, a stabilitás és az emberi jogok előmozdítása érdekében.¹⁵

Ezek a helyszíni műveletek testreszabott feladatokra összpontosítanak, beleértve a határbiztonságot, a terrorizmus elleni küzdelmet, az emberkereskedelem elleni küzdelmet és a jogállamiságot. A kulcsfontosságú kezdeményezések közé tartozik a regionális együttműködés támogatása a biskeki EBESZ Akadémián keresztül, valamint a digitális jogi keretek megerősítése.

Főbb EBESZ helyszíni jelenlétek Közép-Ázsiában:

- EBESZ Programiroda Aszتانában (Kazahsztán): A biztonság mindhárom dimenziójára összpontosít: politikai-katonai, gazdasági-környezeti és emberi.
- EBESZ Programiroda Biskekben (Kirgizisztán): Konfliktusmegelőzésben, rendőrségi reformban és korrupcióellenes kezdeményezésekben vesz részt.
- EBESZ Programiroda Dusanbében (Tádzsikisztán): Jelentős hangsúlyt fektet a határigazgatásra és a biztonságra, különösen az afganisztáni határ miatt.
- OSCE Központ Asgabatban (Türkmenisztán): Előmozdítja a regionális együttműködést, az energiabiztonságot és a környezetvédelmet.
- OSCE Projektkoordinátor Taskentben (Üzbegisztán): Az igazságszolgáltatási reform, a gazdaságfejlesztés és a környezeti kérdések projektalapú támogatására összpontosít.¹⁶

¹⁵ OSCE Yearbook 1997. Baden-Baden, 1998. 123-134. o.

¹⁶ Pal Dunay: The osce in Central Asia: Engagement, Presence, Problems, Security and Human Rights. 2022. 1–11. o.

Ezek a missziók a fogadó nemzetek beleegyezésével működnek, gyakran egyensúlyozva a nemzetközi normák és a helyi szuverenitási aggályok között. A biskeki EBESZ Akadémia kritikus szerepet játszik a kapacitásépítésben, a kutatásban és a szakemberek regionális hálózatának fejlesztésében.

3. számú kép
Osce map

(Zöld színnel a tagállamok, pirossal pedig a megfigyelő országok vannak jelölve.)¹⁷

¹⁷ Osce map – Keresés.
Letöltés ideje: 2026.02.17.